

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Van actie tot zelfverwezenlijking: routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts

Sterkenburg, N.

Citation

Sterkenburg, N. (2021, May 19). *Van actie tot zelfverwezenlijking: routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/3176648>

Version: Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3176648>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <https://hdl.handle.net/1887/3176648> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Sterkenburg, N.

Title: Van actie tot zelfverwezenlijking. routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts

Issue Date: 2021-05-19

VAN ACTIE TOT ZELFVERWEZENLIJKING

Routes van toetreding tot radicaal- en extreemrechts

Proefschrift

ter verkrijging van
de graad van doctor aan de Universiteit Leiden
op gezag van rector magnificus prof.dr.ir. H. Bijl,
volgens besluit van het college voor promoties
te verdedigen op 19 mei 2021
klokke 11.15 uur
door

Nikki Sterkenburg

geboren te Sneek
in 1984

PROMOTOR

Prof. dr. E. Bakker

CO-PROMOTOR

Dr. G.M. van Buuren

PROMOTIECOMMISSIE

Prof. mr. dr. E.R. Muller

Prof. dr. P.E.W.M. Tops

Prof. dr. B.A. de Graaf, Universiteit Utrecht

Prof. dr. S.L. de Lange, Universiteit van Amsterdam

Prof. dr. P.H.A.M. Abels

VORMGEVING EN OPMAAK

Lyanne Tonk

COPYRIGHT

N. Sterkenburg / Universiteit Leiden 2021

In liefdevolle herinnering aan
Annie Makkinje (1926-1993),
die zoveel dapperder was dan ik ben

‘En dat al het ontzettende en gruwelijke dat er gebeurt, niet iets geheimzinnigs dreigends en ver is, buiten ons maar dat het heel dichtbij ons is, uit mensen voortkomende. En me daardoor ook weer veel vertrouwder en niet zo angstaanjagend.’ — Etty Hillesum (1914-1943)

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	13
1.1 Gedateerde studies, kleine onderzoeksgroepen en kennislacune	16
1.2 Onderzoeksvraag en -opzet	18
1.3 Toegevoegde waarde	20
1.4 Leeswijzer	22
 Definitiekwesties: het belang van precisie	25
2.1 Dilemma's bij definities	26
2.2 Definitie extreemrechts: kenmerken, doelen en verlangens	33
2.3 Definitie radicaal-rechts: kenmerken, doelen, verlangen	35
2.4 Conclusie	38
 Naoorlogs radicaal- en extreemrechts in Nederland: 1945-heden	41
3.1 1945-1960: Verlangend naar eerherstel	42
3.2 1960-1970: Beproefde politieke ambities	48
3.3 1970-1980: Openlijk nationaalsocialistisch en racistisch	53
3.4 1980-1990: 'Nieuw-rechts nationalisme' en dolende jongeren	58
3.5 1990-2000: Van de politieke arena naar de straatv66	66
3.6 2000-2010: Jongerensubcultuur	75
3.7 2010-2020: Bredere thema's, nieuwe aanwas, weinig blijvers	84
3.8 Conclusie	91
 Eerdere inzichten uit de literatuur	95
4.1 Autoritaire persoonlijkheid: de psychoanalytische benadering	96
4.2 De 'ander' als vijand: de social identity theory	102
4.3 Bedreigde belangen: de sociaaleconomische benadering	106
4.4 Net als elke andere protestbeweging: de social movement theory	113
4.4.1 Het landenvergelijkende onderzoek van Klandermans en Mayer	114
4.4.2 Het Nederlandse onderzoek van Annette Linden	119
4.5 Toonaangevende empirische onderzoeken zonder vastomlijnde theorie	127
4.6 Conclusie	137

Opzet van het onderzoek	141
5.1 Aansluiten bij eerder onderzoek	141
5.2 Methode: het levensloopinterview	143
5.3 Selectie van activisten	147
5.4 Verloop van het onderzoek	151
5.5 Verwerking van data en analyse	152
5.7 Ethische aspecten van het onderzoek	158
5.8 Reflectie op de rol van de onderzoeker	160
5.9 Conclusie	164
 Spanningzoekers: van provocatie naar grotere strijd	167
6.1 Spanningzoekers: uitgangspositie	168
6.2 Spanningzoekers: katalysator	171
6.3 Spanningzoekers: identiteitsbeleving	174
6.4 Spanningzoekers: morele steun	177
6.5 Spanningzoekers: motieven van toetreding	180
6.6 Spanningzoekers: actief blijven	181
6.7 Spanningzoekers: motieven om actief te blijven	187
6.8 Spanningzoekers: kosten en baten	188
6.9 Spanningzoekers: overige observaties	192
6.10 Conclusie	195
 Politieke Zoekers: zoekend naar buiten-parlementaire steun	201
7.1 Politieke Zoekers: uitgangspositie	202
7.2 Politieke Zoekers: mogelijke katalysator	206
7.3 Politieke Zoekers: Identiteitsbeleving	208
7.4 Politieke Zoekers: morele steun	211
7.5 Politieke Zoekers: motieven van toetreding	214
7.6 Politieke Zoekers: actief blijven	215
7.7 Politieke Zoekers: motieven om actief te blijven	220
7.8 Politieke zoekers: Kosten en baten	221
7.9 Politieke zoekers: overige observaties	224
7.10 Conclusie	226

Rechtvaardigheidszoekers: teleurgesteld in de overheid	233
8.1 Rechtvaardigheidszoekers: uitgangspositie	234
8.2 Rechtvaardigheidszoekers: mogelijke katalysator	239
8.3 Rechtvaardigheidszoekers: identiteitsbeleving	240
8.4 Rechtvaardigheidszoekers: morele steun	243
8.5 Rechtvaardigheidszoekers: motieven van toetreding	247
8.6 Rechtvaardigheidszoekers: actief blijven	247
8.7 Rechtvaardigheidszoekers: motieven om actief te blijven	253
8.8 Rechtvaardigheidszoekers: kosten en baten	254
8.9 Rechtvaardigheidszoekers: overige observaties	257
8.10 Conclusie	261
 Sociale Zoekers: op zoek naar gezelligheid	269
9.1 Sociale Zoekers: uitgangspositie	270
9.2 Sociale Zoekers: mogelijke katalysator	272
9.3 Sociale Zoekers: identiteitsbeleving	273
9.4 Sociale Zoekers: morele steun	276
9.5 Sociale Zoekers: motieven van toetreding	278
9.6 Sociale Zoekers: actief blijven	278
9.7 Sociale Zoekers: motieven om actief te blijven	282
9.8 Sociale Zoekers: kosten en baten	282
9.9 Sociale Zoekers: overige observaties	286
9.10 Conclusie	291
 Ideologische Zoekers: de hoogste vorm van zelfverwezenlijking	295
10.1 Ideologische Zoekers: uitgangspositie	296
10.2 Ideologische Zoekers: mogelijke katalysator	301
10.3 Ideologische Zoekers: identiteitsbeleving	304
10.4 Ideologische Zoekers: morele steun	308
10.5 Ideologische Zoekers: motieven van toetreding	312
10.6 Ideologische zoekers: actief blijven	313
10.7 Ideologische Zoekers: motieven om actief te blijven	318
10.8 Ideologische Zoekers: kosten en baten	319
10.9 Ideologische Zoekers: Overige observaties	323
10.10 Conclusie	326

Conclusie	331
11.1 Vijf routes van toetreding	331
11.2 Reflectie op de literatuur	337
11.3 Reflectie op de methodologie	340
11.4 Een activistisch Landschap in transitie	344
11.5 Toekomstig onderzoek	351
Literatuurlijst	355
Bijlage 1: Interviewmodel	369
Bijlage 2: Kenmerken van geïnterviewden	375
Bijlage 3: Coderingsschema	381
Bijlage 4: Operationalisering aanvullende analyse	387
English summary	393
Curriculum Vitae	411
Dankwoord	413

